

(/)

🏠 (/) > Østeuropa (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Kampen om Centraleuropa

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/polen-og-holocaust>)

Kampen om Centraleuropa

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 5723

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa)) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/kampen-om-centraleuropa&title=))

Vibe Termansen

Kampen om Centraleuropa

Gads Forlag 2019, 216 sider. 249,95 kr.

Begrebet "Centraleuropa" har ikke en lang historie i det danske sprog. Skal vi tro ordbøgerne, dukkede det op omkring 1990 – altså lige omkring den kolde krigs ophør. Tidligere brugte man "Mellemeuropa", uden havde en synderlig præcis betydning. I 2. udgave af Salomonsens Konversationsleksikon, der udkom 1915-1930, møder man således "mellemeuropæisk" både i betydningen 'det der ligger mellem Nord- og Sydeuropa' og 'både Vest- og Østeuropa'. Det sidste gjaldt, når det drejede sig om tid, nemlig mellemeuropæisk Tid – og følger man tidszonegrænsen i mellemkrigstiden, fulgte Mellemeuropas vestgrænse faktisk grænsen mellem Holland og Belgien og grænserne mellem Frankrig på den ene side og Tyskland, Schweiz og Italien på den anden; bare for at øge forvirringen.

Dette begrebsrod er af den rimeligt uskyldige karakter. Mere giftigt var betydningsforskellene mellem tre forskellige betydninger af Mellem- eller Mitteleuropa, der blev formuleret omkring 1. verdenskrig. Det skyldtes, at disse betydninger blev knyttet til klare politiske projekter: tyske Friedrich Naumanns Mitteleuropa, der var forestillingen om et tyskdomineret område strakte sig fra Nord- og Østersøens kyster og ned til Det sorte Hav; tjekkiske Tomás Masaryks forestilling om et bånd af nationalstater som bufferzone mellem Tyskland og Rusland, og endelig polske Józef Pilsudski om et polskdomineret område der strakte sig fra Østersøen til Det sorte Hav og omfattede det nuværende Polen, Lithauen, Hviderusland og Ukraine.

Den første del af Vibe Termansens bog afdækker disse tre konkurrerende projekter og deres skæbne fra første verdenskrig og gennem mellemkrigstiden. Hun viser godt, at Naumanns forestillinger ikke spillede en central rolle i formuleringen af tyske krigsmål, men især var vigtige fordi de kunne bruges som afsæt for konstruktionen af modforestillinger blandt politiske aktører fra de områder, som i Naumanns verden hørte til det tyske Mitteleuropa. Mens Masaryks tanker om en bufferzone byggede på en pluralistisk opfattelse af Mellemeuropa, var Pilsudskis Miedzymorze i realiteten blot dækningsnavn for Storpolen, som det i betydelig grad lykkedes Pilsudski at realisere gennem de blodige efterfølgekrige fra 1918.

Selv om kapitlerne om de tre Mellemeuropa-projekter helt bevidst ikke forsøger at skrive en systematisk fremstilling af områdets politiske historie frem mod og gennem næste krig, er der ganske mange streger af en sådan her, men måske endnu mere fyldige biografiske skitser af Masaryk og Pilsudski, der begge frarøves store dele af de helteglorier, som de er blevet udstyret med i de nationale historiografier.

I bogens anden del springes der frem til nutiden. Her handler det om udviklingen i Ungarn under Orban og Polen under partiet Lov og Retfærdighed og EU's forsøg på at adressere udviklinger, som mange ser som værende i strid med EU's grundlæggende værdier. Termansen lægger bestemt ikke fingrene imellem, når hun hudfletter udviklingen i Ungarn og Polen i de seneste år, men samtidig insisterer hun fint på at forklare, hvad der er for en logik (og måske mere præcist: forståelse af demokrati og frihed), som ligger bag den udvikling, som vi normalt kun ser massive fordømmelser af, både i mediernes nyhedsartikler og når eksperterne udtaler sig. Dette dobbelte perspektiv gør denne del af bogen og især behandlingen af Polen meget læseværdig – også selv om sproget er betydeligt kække, end vi er vant til i denne slags bøger og undertiden bliver modproduktiv, som når den sovjetiske hærs manglende støtte til Warszawa-opstanden sammenlignes med overraskelsen i et Kinder-æg (s. 138). Ser vi bort fra Kinder-ægget, er behandlingen af Warszawa-opstanden og hvordan den siden er brugt i

polisk politik imidlertid glimrende, og generelt er Termansen god til at vise betydningen af historiske erfaringer og ikke mindst, hvordan tolkninger af historiske erfaringer spiller en central rolle i polsk og ungarsk politik.

I bogens afsluttende kapitel bindes under den ikke helt velvalgte overskrift "Øst for Paradis" mellemkrigstid og nutid noget løst sammen. Det sker gennem et hastigt vue over, hvordan det nye politiske "Centraleuropa" fra Finland i nord til Jugoslavien i syd fejrede og tolkede deres historie i anledning af 100 året for deres selvstændighed, men også og vigtigere ved at reflektere over, hvorvidt EU set fra lande som Polen, Ungarn, Tjekkiet og Slovakiet ses som en ny version af Naumanns Mitteleuropa. Det er det ikke, påpeger Termansen, og slår i samme åndedrag fast, at EU's grundlæggende værdier om retsstat, frihed og demokrati naturligvis ikke skal sættes til forhandling. Men hun argumenterer også for, at vi skal blive bedre til at nuancere vores læsning af disse lande og deres reaktionsmønstre, som hun påpeger, i høj grad hviler på en langt mere blodig og tragisk historie end den vi selv har med i bagagen. Den pointe skal hun have tak for.

[Historie-online.dk, den 11. juni 2019]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/oesteuropa/polen-og-holocaust>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<http://www.historie-online.dk/boger/polen-og-holocaust>)
